

Robert Ślabczyński

Rzeszów, Uniwersytet Rzeszowski

***Masakra* — wyraz modny współczesnej polszczyzny**

Słowa kluczowe: moda językowa, semantyka, współczesny język polski.

Moda językowa

Moda językowa to zjawisko polegające na powszechnym używaniu we wszystkich rodzajach wypowiedzi jednej formy kosztem innych. Występuje w zakresie wymowy, gramatyki, słownictwa, słowotwórstwa, frazeologii i składni. Najwyraźniej jednak uwidacznia się na poziomie leksyki (zob. EWOJP: 193; MST: 100–101). Moda leksykalna prowadzi do zmian ilościowych, różnorodnych modyfikacji treści, łączliwości i barwy stylistycznej wyrazów ekspansywnych (zob. Buttler 1987: 122–139). Modę językową charakteryzuje również to, że jest nietrwała, szybko przemija. W literaturze językoznawczej można odnaleźć opracowania poświęcone popularnym niegdyś wyrazom, takim jak *temat*, *oszołom*, *opcja*, *spoko*, *kultowy*, *klasyczny* (zob. Ożóg 1990, 2004: 100–104; Mycawka 1991, 1994). We współczesnej polszczyźnie modny jest leksem *masakra*, który powszechnie występuje w nieoficjalnych rozmowach, w Internecie (np. w tytułach i tekstach artykułów zamieszczanych na stronach internetowych, blogach, forach dyskusyjnych, w komentarzach, na portalach), w programach telewizyjnych, w publicystyce i wiadomościach prasowych, a ostatnio także nawet w reklamie i w wypowiedziach polityków.

Etymologia i znaczenia słownikowe

Słowo *masakra* to zapożyczenie od francuskiego rzeczownika *massacre*, który z kolei pochodzi od wywodzącego się z łaciny ludowej wyrazu **matteuculare* — derywatu od galloromańskiego **matteuca* ‘maczuga’. Analizowany leksem notowano w języku francuskim już pod koniec XI wieku w formie *macecre* ‘ubojnia, rzeźnia’. W XII wieku występował on w postaci *marçacre* ‘rzeź ludzi’. Od drugiej połowy XVI wieku używano już wyrazów *machacre*, *massacre* ‘rzeź ludzi, zwierząt’, które na początku XIX wieku zaczęły odnosić się również do psucia, uszkodzania, źle wykonywanej pracy (ESJP: 149; WFP: 203).

Współcześnie w języku francuskim — oprócz znaczeń przedstawionych powyżej — występują następujące znaczenia tego leksemu: 1) ‘całkowite zniszczenie, destrukcja’; 2) ‘zniszczenie totalne i ogromne’ («Zrobili *masakrę* w kuchni i całym mieszkaniu»); 3) ‘uszkodzenie, zniszczenie czegoś przez niezręczność’ («Kroił ciasto byle jak, to prawdziwa *masakra!*»); 4) ‘nieudolne wykonanie jakiejś czynności’ («Sam obcinał sobie włosy, wyszła mu *masakra!*»); 5) ‘praca bardzo źle wykonana’; 6) ‘bardzo źle wykonanie dzieła muzycznego,

teatralnego itp., interpretacja, która zniekształca dzieło' («Ta interpretacja jest prawdziwą masakrą»); 7) 'walka, w której zwyciężający zawodnik ma dużą przewagę nad przeciwnikiem' («Ten mecz bokserski przerodził się w masakrę»); 8) 'gra polegająca na rzucaniu kulami w laleczki na bieżniach' (DAEA: 1161; DDLR: 621; DPDF: 677). Warto dodać, że słowniki języka francuskiego notują zwrot *faire un massacre* (dosł. 'zrobić masakrę'), który objaśniany jest jako 'rempoter grand succès' ('odnieść duży sukces') (zob. np. DDFL).

Leksem *massacre* występuje także w języku angielskim — słowniki wymieniają tylko jedno znaczenie potoczne tego rzeczownika: 'pokonanie (zwycięzenie) drużyny, politycznej partii itp. dużą liczbą punktów, głosów'. Warto w tym miejscu przytoczyć również używane przez Anglików znaczenie czasownikowe: 'zepsuć część sztuki teatralnej, piosenki itp. przez bardzo złe wykonanie' (zob. np. LDoCE: 879; LED: 939; OALDoCE: 720; RHCUD: 1182).

W języku polskim wyraz *masakra* notowany jest od 1937 roku (SJPDor: 488). Od roku 1902 w słownikach pojawia się natomiast hasło *masakrować* 'tłuc na miazgę, miażdżyć, mordować, znosić bez miłosierdzia, rozbijać w proch' («Masakrowali nieprzyjaciela. Wypowiadali wojny, bili, masakrowali na wszystkie strony») (SW: 892). Podobnie czasownik ten definiuje M. Arcta Słownik ilustrowany języka polskiego z 1916 roku: 'mordować, w pień wycinać; rozbijać, bić, tłuc, niszczyć' (SIJP: 178). Hasło *masakra* odnaleźć możemy dopiero w Podręcznym słowniku języka polskiego z 1957 roku (przedruk fotooffsetowy na podstawie wydawnictwa M. Arcta z 1939 roku) opracowanym przez Zofię de Bondy-Łempicką przy współudziale Stanisława Arcta, w którym ma krótkie objaśnienie: 'wycięcie w pień, zniszczenie' (PSJP: 136). W słownikach współczesnych podawane są głównie dwa znaczenia analizowanego leksemu: 1) 'krwawa rzeź; masowy mord; zabijanie; zabijanie połączone z okrucieństwem; zadawanie ran, ciosów, śmierci w sposób krwawy, przerażający, bestialski'; 2) *potocznie* 'nieumyślne spowodowanie u kogoś poważnych obrażeń, często śmiertelnych; wypadek, bójka lub tragiczne wydarzenie, w których wiele osób zostało rannych albo zabitych' (ISJP: 828; SJPDun: 499; SJPSzym: 116; MSJP: 375; USJP: 779; WSJP: 441). W słownikach opracowanych po roku 2000 podawane są także inne potoczne znaczenia tego wyrazu: 1) 'sytuacja oceniana jako trudna do zniesienia, komplikująca życie' (WSJP PAN); 2) wykrzyknik 'oznaka wściekłości, niezadowolenia i niezgody na zaistniałą sytuację' (SPLP: 145); 3) 'skrajnie negatywna ocena czegoś' (SSmólk: 348). Przytoczone znaczenia warto jeszcze uzupełnić o objaśnienia zawarte w opracowaniach nienaukowych, według których *masakra* to: 1) 'coś najbardziej ekstremalnego' (np. «niezła masakra w pracy», «ćwiczenia poranne to była masakra») (WSNP: 45–46); 2) 'Wyolbrzymienie jakiegoś problemu. Mówione czasem w stanie zmęczenia psychicznego. Zazwyczaj wyrażające złe samopoczucie' («Ale miałem dziś dzień, masakra», SSMP)¹⁾.

¹⁾ Słownik slangu i mowy potocznej (SSMP) jest redagowany przez użytkowników Internetu. Zgodnie z założeniami twórców tego słownika ma on zbierać nowo powstałe w mowie potocznej słowa i prezentować je w zrozumiałej dla wszystkich formie. Objaśnienia haseł nie podlegają korekcie językowej, właściwie każdy internauta może stworzyć własną definicję jakiegoś słowa. Informacje pochodzą ze strony internetowej <http://www.miejski.pl>.

Potoczne znaczenia słowa *masakra* we współczesnej polszczyźnie

Potoczne znaczenie wyrazu *masakra* we współczesnej polszczyźnie jest szersze, niż podają wymienione w pracy słowniki języka polskiego. Zaprezentowane w nich objaśnienia tego leksemu nie uwzględniają różnych modyfikacji, odcieni semantycznych związanych z kontekstem lub intencjami komunikacyjnymi nadawcy. W niniejszym artykule chciałbym przedstawić znaczenia i funkcje wyrazu *masakra* jeszcze nienotowane przez współczesne słowniki języka polskiego i te, których objaśnienia wymagają, jak sądzę, uzupełnienia czy doprecyzowania. Zawarty w pracy materiał przykładowy pochodzi z rozmów zasłyszanych w sytuacjach nieoficjalnych, z programów telewizyjnych, a także z różnych tekstów zamieszczonych w Internecie (stron www, czatów, blogów, forów dyskusyjnych).

Analiza zgromadzonego materiału pozwoliła na wyodrębnienie w języku polskim kilku nowych znaczeń i związanych z nimi funkcji pragmatycznych, a więc *masakra* to:

1. Słowo podkreślające duże natężenie jakiejś cechy

Wyraz *masakra* we współczesnej polszczyźnie podkreśla najczęściej duże natężenie jakiejś cechy (np. przedmiotu, zjawiska, stanu). Często pełni też funkcję elementu wprowadzającego informacje o pewnych wydarzeniach, sytuacjach, stanach nieprzyjemnych dla człowieka albo mogących mieć dla niego negatywne konsekwencje, zob.

- (1) *Masakra*, ale tu bałagan. [Z]
- (2) *Masakra*, mięso jest tak twarde i suche, że głowę można nim rozwalić²).
- (3) Ale leje, *masakra*! [Z]
- (4) Nie wytrzymam, jak tu gorąco, *masakra*, muszę wyjść. [Z]
- (5) *Masakra*, ale tu śmierdzi. [Z]
- (6) W polu jest tak sucho, że *masakra*. [Z]

Analizowane słowo w powyżej przedstawionym znaczeniu często wypowiedziane jest również w chwili zmęczenia fizycznego albo psychicznego, podkreśla wówczas duży wysiłek włożony przez człowieka w jakieś działania. W komunikacji internetowej znaczenie to bywa wzmocniane przez stosowanie w zapisie dużych liter (jako graficznego substytutu krzyku) oraz przez używanie emotikonów (Grzenia 2008: 120, 138), zob.

- (7) Wiesz co, ale jestem zmęczona, *masakra*. [Z]
- (8) *Masakra*, to był bardzo ciężki bieg (wypowiedź Justyny Kowalczyk po zakończeniu zawodów sportowych; <http://sportslaski.pl>)³).
- (9) Dzisiaj WIELKA MASAKRA... ;((W szkole nawet ok. Pomijając fakt że nie rozumiem niemieckiego, a był sprawdzian. Oprócz tego sprawdzian z angielskiego... Ale to się wytnie... Już przecież jestem do tego przyzwyczajona, że nie ma dnia odpoczynku... O nie, nie, nie! (<http://vitalia.pl/pamietnik>).
- (10) *Masakra* dzień, nie dość że @, nie dość że w pracy ciężko, to jeszcze migrena! Ale miałam dziś trochę aktywności! Agility z psem (<http://vitalia.pl/pamietnik/Mojanitka.html>).

² Przykład pochodzi z programu telewizyjnego *Kuchenne rewolucje* Magdaleny Gessler (TVN).

³ W przykładach pochodzących z Internetu zachowano oryginalną pisownię i interpunkcję. Dostęp do wszystkich stron internetowych między październikiem 2013 a styczniem 2014 r.

2. Zadanie trudne do wykonania

Wyraz *masakra* często oznacza w języku polskim zadanie trudne do wykonania, skomplikowane, wyczerpujące, którego realizacja wymagać będzie od człowieka dużego nakładu pracy, wytrwałości, wytrzymałości, odpowiednich umiejętności, zob.

- (11) Ale na razie czeka nas kolejna *masakra* — długa jazda przez pół Mongolii prymitywnym UAZ-em (B.A. Uryn, Mongolia. Wędkarski survival, Pruszków 2009, s. 169).
- (12) W meczach z Anglią i Ukrainą czeka nas *masakra* (<http://forum.interia.pl>).
- (13) To będzie *masakra*. Nie chcę nawet myśleć o tym, co nas może czekać. Musimy zrobić wszystko, żeby zapewnić sobie olimpijski awans już w Japonii — mówi trener reprezentacji Polski Andrea Anastasi (<http://euro2012.onet.pl/>).
- (14) Mówię ci, egzamin u niego to *masakra*. [Z]

W kontekście prezentowanych powyżej wypowiedzi warto zwrócić uwagę na potoczne i oficjalne nazwy imprez (zawodów) sportowych, które sugerują potencjalnym uczestnikom konieczność odpowiedniego przygotowania kondycyjnego, zob.

- (15) Nocna Masakra [nazwa rajdu na orientację o charakterze sportowo-turystycznym]. (...) Do pokonania jest około 100 km, ale często bywa, że najbardziej wytrzymali szaleńcy ruszają na kolejne 100 km lub więcej. Jednym z elementów decydującym o dobrym wyniku, jeśli nie najważniejszym, jest prawidłowy wybór trasy. Ale także ważna jest walka zmęczonego organizmu z własnymi ambicjami. Poza tym nieznany teren i niesprzyjająca pogoda również robią swoje (<http://nocnamasakra.pl>).
- (16) 6 lipca w Centrum Sportów Wodnych i Promocji Regionu na Złotej Górze odbędzie się kolejna edycja imprezy pn. „Kartuska Masakra Triathlon” (<http://www.kartuzy.pl/sport/104-kartuska-masakra-triathlon>).

3. Bardzo wysoka cena jakiegoś produktu

Leksem *masakra* często pojawia się w odniesieniu do ceny. Wyrażenie *masakra cenowa* oznacza bardzo wysoką (zawyżoną) cenę jakiegoś produktu, zob.

- (17) cena za osobę: 200 zł. Orkierstra 4300 zł. Fotograf (same zdjęcia): 2200 zł. Obrączki: 2000. Suknia 1500 itp. jednym słowem *masakra cenowa* :D (<http://www.planowaniewesela.pl>).
- (18) o własnie nie wiem jaka jest cena tego co dałem linka, wysłałem zapytanie o cene, jak dostane odpowiedz to napisze, ale ten z Probstą co mowisz za 11 tys za *masakra cenowa*, w ogole oni chyba mają baaardzo przesadzone ceny za wszystkie swoje urządzenia (<http://www.forum-brukarskie.pl/>).
- (19) Szczerze polecam ten sklep bo sklepy z dziecięcymi rzeczami w Mińsku to jakaś *masakra cenowa*, wszystko drogie, a ja już z doświadczenia... (<http://minskmaz.com/forum>).

4. Duża obniżka ceny jakiegoś produktu lub usługi

Połączenie *masakra cenowa* bardzo często pojawia się również w tekstach internetowych o charakterze reklamowym. Oznacza wówczas bardzo dużą obniżkę ceny, sugeruje, w przeciwieństwie do znaczenia przedstawionego w powyższych przykładach, duże korzyści dla nabywców usługi albo jakiegoś towaru, zob. oferty biur podróży: *Turcja masakra cenowa*, *masakra cenowa last minute*, *masakra cenowa Triada*, *masakra cenowa wycieczki*, *masakra cenowa wakacje*. *Masakra* w przedstawianym znaczeniu występuje często obok wyrazów

charakterystycznych dla współczesnej polszczyzny konsumpcyjnej⁴), np. *promocja, wyprzedaż* (Ożóg 2004: 126). Wydaje się więc, że w reklamie internetowej stają się one formami wytartymi, tracą swoją moc perswazyjną na rzecz *masakry*, słowa w tym kontekście nowego, świeżego, niekojarzącego się z handlem, a przez to mającego większą moc przekonywania. Ponadto *masakra* z powodu przynależności do polszczyzny potocznej zaciera dystans między sprzedawcą a klientem, co czyni komunikat bardziej skutecznym. Znaczenie definiowanego rzeczownika często wzmacniają przymiotniki *kolejna, totalna, prawdziwa*:

- (20) *Masakra cenowa* w biurze podróży. We wrześniu i październiku biura podróży dysponują większą liczbą miejsc i sprzedają je nawet o 60% taniej, niż w środku sezonu wakacyjnego (<http://www.turinfo.pl>).
- (21) Jeszcze nie opadły wrażenia z weekendowego Pikniku z F1, a Renault Zdunek po raz kolejny chce zaskoczyć swoich Klientów. I to jak! W niedzielę 27 czerwca będziemy mieli do czynienia z TOTALNĄ MASAKRĄ CENOWĄ U ZDUNKA. W salonie na rogu Grunwaldzkiej i Abrahama czekać będzie 30 aut z gamy Renault i Dacia w totalnie odjazdowych cenach (<http://www.wybrzeze24.pl>).
- (22) Prawdziwą *masakrę cenową* w swoim dziale z zamówieniami przedpremierowymi przygotował brytyjski Amazon. Wśród najciekawszych ofert znalazły się takie hity jak GTA V (po polsku!) za £35 (ok. 172 zł) czy specjalna edycja Beyond: Two Souls za £33 (ok. 163 zł), a wysyłka do Polski jest darmowa! (<http://polygamia.pl>).

Semantyka wyrażenia *masakra cenowa* zmienia się w zależności od rodzaju wypowiedzi. W tekstach reklamowych to sformułowanie zachęca potencjalnego klienta do skorzystania z oferty handlowej, np. sklepu, biura podróży (podkreśla jej wyjątkowość), natomiast w komentarzach internautów (zob. przykłady 18, 19) pełni funkcję przeciwną — zniechęca do kupna towaru ze względu na jego wysoką cenę.

5. Skrajna ocena czegoś

Słowo *masakra* występuje również w funkcji wartościowania, częściej negatywnego niż pozytywnego. Ocena wyrażona za pomocą analizowanego słowa uznawana jest za niepodważalną i kategorię. Ważnym jej elementem jest składnik emocjonalny wypowiedzi, bo

emocje stanowią nadwyżkę, która w procesie interakcji werbalnej pomaga mówiącemu w przekonaniu odbiorcy do przyjęcia zaproponowanej oceny, ponieważ na mocy konwencji wymagającej solidarności uczuć odbiorca nie ma możliwości odrzucenia wyrażonej emocji z taką samą łatwością, z jaką odrzuciłby samą ocenę niepopartą emocją (Awdiejew, Habrajska 2006: 89).

a) Ocena skrajnie negatywna

Analizowany neosemantyzm często służy do wyrażania skrajnie negatywnej oceny różnych wytworów i zachowań człowieka. *Masakra* w kontekście wartościowania negatywnego odnosi się do czegoś nieudanego, wykonanego nieporadnie, odbiegającego od powszechnie uznanych norm estetycznych, zob.

- (23) Najnowsze *masakry* Photoshopem. Grafik musiał mieć bardzo zły dzień. Ci graficy powinni mieć zakaz dostępu do Photoshopa. Dawno nie widzieliśmy takiej *masakry* (<http://deser.pl>).

⁴) Termin wprowadzony przez Kazimierza Ożoga.

- (24) Ten mecz to była jakaś *masakra* — mówi o meczu Polska — Irlandia (0:0) były reprezentant naszego kraju Jacek Ziobier. Podopieczni Adama Nawalki zaprezentowali się słabo i nie potrafili pokonać bardzo przeciętnego zespołu z Zielonej Wyspy (<http://sport.wp.pl>).
- (25) Piosenka spoko, ale teledysk omg *MASAKRA* (<http://www.plotek.pl>).
- (26) Byłaś jak ROZGOTOWANE KLUCHY! To była *MASAKRA!* (<http://www.pudelek.pl>).
- (27) Jakaś *masakra*. Jak wszystkie jej piosenki, a za Mettalicę to ona się brać nie powinna! (<http://www.tekstowo.pl>).

W kontekście oceny negatywnej bardzo często pojawia się połączenie *masakra modowa*, oznaczające strój niegustowny, odbiegający od trendów obowiązujących w modzie. Połączenie to wykorzystywane jest głównie w tytułach artykułów zamieszczonych na internetowych portalach «plotkarskich» czy stronach poświęconych modzie. Aby zachęcić do przeczytania tekstów, noszenie przez znane osoby nieodpowiedniego (zdaniem nadawcy komunikatu) stroju prezentowane jest jako zachowanie kompromitujące daną osobę, wydarzenie sensacyjne, zob.

- (28) Pomarańczowa *masakra* modowa. Rzadko zdarza się takie modowe okropieństwo (<http://plejada.onet.pl/newsy>).
- (29) Wężowa *masakra* modowa Jennifer Lopez! (<http://kobieta.onet.pl/moda>).

Masakra w kontekście oceny negatywnej oznacza również zachowania kontrowersyjne i bulwersujące z punktu widzenia nadawcy komunikatu, zob.

- (30) Mateusz Klich pisze na Twitterze, że po piątkowym meczu Polska — Słowacja 40 tysięcy kibiców powinno dostać zakazy stadionowe. „Byłem na trybunach i to, co się tam dzieje, to jest *masakra*. Byle zjeść i ponap...” — komentuje kontuzjowany aktualnie reprezentant Polski (<http://www.sport.pl/pilka>).
- (31) To jest po prostu *masakra!* (wypowiedź jednego z polityków po wykryciu tzw. afery taśmowej; <http://polskarazem.pl/pawel-kowal>).

b) Ocena skrajnie pozytywna

Słowo *masakra* oprócz oceny pozytywnej bardzo często wyraża także emocje mówiącego, np. zachwyt, radość. Warto w tym miejscu zaznaczyć, że wyraz o negatywnych konotacjach semantycznych staje się elementem oceny pozytywnej. W języku polskim takie zjawisko nie jest niczym nowym, ponieważ dosyć często można słyszeć potoczne *strasznie ładne*, zob.

- (32) Pozdro dlaczego tak krytykujecie? czy ktoś z was kiedyś chociaż miał Amor Amor? jest tak zajebiste że *masakra* (<http://www.papilot.pl/perfумы>).
- (33) *Masakra* utwór!!!! Znalazłem go po stu latach!!!! Musi Wam się podobać !!!! Mam nadzieję (<https://pl-pl.facebook.com/katandr666>).
- (34) *Masakra*, co za koncert! [Z]
- (35) Ale zajebista impreza. *Masakra!* [Z]
- (36) Ten chłopak jest *masakra*, co? (komentarz jednego z jurorów po udanym występie uczestnika programu z gatunku talent show).

Leksem *masakra* w znaczeniu pozytywnym stanowi dobry przykład tzw. melioryzacji, polegającej na tym, że słowo o zabarwieniu negatywnym zyskuje znaczenie pozytywne.

6. Słowo zapowiadające informacje o wydarzeniach wywołujących zdziwienie

Masakra to również słowo, za którego pomocą nadawca komunikatu wprowadza informacje o wydarzeniach zaskakujących, niezwykłych, zabawnych, czasem też bulwersujących, zob.

- (37) *Masakra*. Pies za kierownicą (<http://bebzol.com/pl/Ale-masakra.136664.html>).
- (38) Ale *masakra*!!! Nakrył ją na zdradzie w wieczór paniński i nagrał to! (<http://f.kafeteria.pl/temat>).
- (39) O *masakra*! W życiu nie uwierzę, że ktoś kogoś oblał za coś takiego. Przecież to są podstawowe umiejętności przy manewrowaniu! Praca sprzęgłem i hamulcem pomocniczym (<http://www.scigacz.pl>).

7. Wypowiedź, w której nadawca negatywnie ocenia jakieś osoby albo zjawiska

Słowem *masakra* określa się również prezentowaną publicznie negatywną ocenę jakiejś osoby albo zjawisk społecznych, gospodarczych lub politycznych. Należy podkreślić, że ocena ta zawsze jest wyrażana w sposób arogancki, bezwzględny i dosadny, zob. przykład wypowiedzi określonej jako *masakra*:

Brzydę się panem, pan ma krew na rękach, krew tych, którzy zostali zamordowani dlatego, że zniesiono karę śmierci (<http://prokapitalizm.pl/janusz-korwin-mikke>).

W kontekście przedstawianego znaczenia warto podkreślić, że analizowany wyraz bywa używany w formie liczby mnogiej, np. *najlepsze masakry Photoshopem, najlepsze masakry Korwina*. Pierwszy przykład odsyła do strony przedstawiającej najbardziej nieudane rezultaty pracy z programem komputerowym (zbiór takich «masakr»), drugi informuje o witrynie internetowej zawierającej najsłabsze i najbrutalniejsze wypowiedzi polityka. Ważną funkcję w tych połączeniach pełni przymiotnik *najlepszy*, który zwykle odnosi się do zjawisk pozytywnych, podczas gdy w prezentowanych kontekstach podkreśla skrajność cech negatywnych.

8. Wysoka porażka jednej z rywalizujących ze sobą (np. w zawodach sportowych) osób lub drużyn

Słowo *masakra* często pojawia się w tytułach i tekstach artykułów o tematyce sportowej, które mówią o wysokiej przegranej jednej z rywalizujących ze sobą drużyn. Analizowany wyraz w tego rodzaju komunikatach służy uwydatnieniu różnicy poziomu sportowego między rywalizującymi zespołami. Występowanie słowa *masakra* w tytule artykułu przyczynia się do tego, że zawody sportowe nabierają cech wydarzenia sensacyjnego, co ma zachęcić czytelnika do zapoznania się z treścią całego tekstu, zob.

- (40) *Masakra* w LA. Historyczna porażka Lakers! Koszykarze Los Angeles Lakers przegrali trzeci mecz fazy play off NBA z San Antonio Spurs aż 89:120 (<http://sport.tvp.pl>).
- (41) *Masakra* Szarotek — przegrana drużyny hokejowej z Nowego Targu z zespołem z Sanoka 1:10 (<http://www.malopolskatv.pl>).

Neosemantyzacja słowa *masakra*

Chociaż celem mojej pracy nie jest opisywanie sposobu zachodzenia zmian semantycznych, lecz analiza ich efektu, nowych znaczeń funkcjonujących w języku polskim, to warto,

przynajmniej w sposób ogólny, odnieść się do problemu neosemantyzacji przedstawianego w artykule słowa, spróbować określić to, co łączy stare znaczenie z nowym.

Neosemantyzm to wyraz lub wyrażenie użyte w nowym znaczeniu (EWOJP: 214). O neosemantyzmie można mówić tylko wówczas, gdy wtórne znaczenie zachowuje związek z treścią pierwotną, jest w pewien sposób przez nią motywowane. Nowe znaczenie jest modyfikacją jakiejś treści wyjściowej, sprowadzającą się do mechanizmu rozszerzenia zakresu semantycznego, zmiany dominanty semantycznej, nadania wyrazowi wartości metaforycznej (Buttler 1986: 199–200). Na proces kształtowania się treści wtórnej słowa *masakra* wpłynęły przede wszystkim: a) podobieństwa odbierane za pomocą zmysłu wzroku (por. obraz rzezi, zniszczeń i skutki tragicznego wypadku drogowego albo bójki) — które stały się podstawą do wielu znaczeń o charakterze metaforycznym (zob. znaczenia przedstawione w p. 5a, 7, 8); b) skojarzenia uczuć (zob. skrajność emocji związanych z rzezią i skrajność uczuć towarzyszących człowiekowi w ekstremalnych dla niego sytuacjach), które sprawiają, że «wyraz zmienia znaczenie, przechodząc w sferę wyobrażeń o pokrewnym tonie uczuciowym, przy czym analogia uczuć jest determinantą tych procesów, zupełnie niezależną od skojarzenia samych pojęć» (Zwieginiec 1962: 28). Słowo *masakra* oznacza wysokie natężenie emocji zarówno negatywnych, jak i pozytywnych.

Porównanie znaczeń (i ich chronologizacja) leksemu *masakra* występujących w językach polskim, francuskim i angielskim pozwala postawić tezę, że współcześnie neosemantyzacja tego słowa rozpoczęła się już na gruncie wymienionych języków zachodnioeuropejskich. Znaczenia potoczne przedstawione w punktach 5a oraz 8 możemy uznać za zapożyczenia, które zostały przyswojone przez język polski po ustabilizowaniu się ich semantyki we wspomnianych językach obcych. Pojawienie się nowych (zapożyczonych) znaczeń analizowanego wyrazu w naszym języku spowodowało jego rozwój semantyczny. Modyfikacje przedstawione w punktach 1–4, 5b, 6 powstały już na gruncie języka polskiego, nie mają one bowiem odpowiedników ani w języku francuskim, ani w angielskim. Można przypuszczać, że procesowi tworzenia się neosemantyzmów sprzyjały w Polsce skłonności współczesnej kultury do wyrażania ekstremów i emocjonalnego prezentowania rzeczywistości (zob. Ożóg: 2004).

Podsumowanie

Szybkie rozprzestrzenianie się analizowanego wyrazu we współczesnej polszczyźnie oraz jego szeroka ekstensja stylistyczna⁵⁾ spowodowały, że *masakra* stała się słowem wieloznacznym i nieprecyzyjnym — «słowem na każdą okazję»⁶⁾. Jego potoczne znaczenie składa się z trzech elementów: a) emocjonalnego, b) wartościującego, c) określającego duże natężenie jakiejś cechy, zjawiska⁷⁾. We współczesnej polszczyźnie forma ta występuje

⁵⁾ Zob. także konteksty znajdujące się w NKJP.

⁶⁾ Sformułowania «słowa na każdą okazję» użyła Danuta Buttler w odniesieniu do znaczenia wyrazów modnych (zob. Buttler 1987: 129).

⁷⁾ Zob. trzy komponenty semantyczne wyrażen modnych wymieniane przez Kazimierza Ożoga: 'duże natężenie danej cechy', 'dodatnie wartościowanie jakiegoś zjawiska', 'maksimum czegoś' (Ożóg 2004: 93).

w tekstach mówionych i pisanych, często w znaczeniach i kontekstach, których nie wymieniają najnowsze słowniki.

W tekstach mówionych przeważnie znajduje się poza strukturą składniową, pełniąc funkcję delimitatorów tekstu mówionego, incipitowych i finalnych. W obu pozycjach jest elementem o dużym nacechowaniu emocjonalnym, podkreślającym jednocześnie skrajność jakichś cech lub zjawisk, rangę prezentowanych wydarzeń. Ponadto jako element inicjalny poprzedza informacje z jakichś względów dla mówiącego ważne albo wywołujące zdziwienie, zaskakujące go. *Masakra* to słowo często wypowiedziane w sytuacji zmęczenia fizycznego lub psychicznego dla podkreślenia, wyolbrzymienia stanu, w którym znajduje się mówiący, ale także przyczyn, które do takiego stanu nadawcę doprowadziły, np. ciężkiej pracy, nadmiaru obowiązków, czynności wymagających dużego wysiłku.

W tekstach pisanych na uwagę zasługuje występowanie tego słowa w zamieszczonych w Internecie artykułach poświęconych modzie i wydarzeniom sportowym, w których jako prymarny pojawia się najczęściej komponent wartościujący. Inne znaczenie ma natomiast *masakra* w internetowych tekstach o charakterze reklamowym, w których coraz częściej zastępuje słowo *promocja* — *masakra cenowa* znaczy to samo, co *wielka obniżka ceny*, *wielka wyprzedaż*. Neosemantyzacja analizowanej formy zaciera więc jej pierwotne negatywne konotacje. Dla wielu Polaków *masakra* stała się wygodnym słowem do wyrażania emocji i ocen (zarówno pozytywnych, jak i negatywnych), nienasuującym już skojarzeń związanych z zabijaniem, okrucieństwem, scenami brutalnymi. Współcześnie jest to wyraz modny, który — przez nadużywanie — traci swoją moc ekspresywną i pewnie w końcu stanie się słowem semantycznie pustym. Jego wysoka frekwencja w języku oraz liczne modyfikacje semantyczne spowodowały powstanie nowych związków wyrazowych, np. *czeka kogoś masakra*, *masakra modowa*, *masakra cenowa*. Na zakończenie warto wspomnieć również o tym, że wysoka frekwencja leksemu *masakra* przyczyniła się do powstania nowych wyrazów: *masakryczny*, *masakrycznie*, *masakrancki*, *masakrancko*, *masakracja*, *masakrator*, których omówienie, ze względu na wielość kontekstów i odcieni znaczeniowych, wymaga odrębnego opracowania.

Bibliografia

Opracowania

- Awdiejew A., Habrajska G. 2006: Wprowadzenie do gramatyki komunikacyjnej, t. 2, Oficyna Wydawnicza Leksem, Łask.
- Buttler D. 1986: Tendencje rozwojowe w zasobie słownym powojennej polszczyzny, [w:] Współczesna polszczyzna. Wybór zagadnień, red. H. Kurkowska, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa, s. 187–219.
- Buttler D. 1987: Zagadnienia poprawności leksykalno-semantycznej, [w:] D. Buttler, H. Kurkowska, H. Satkiewicz, Kultura języka polskiego. Zagadnienia poprawności leksykalnej (Słownictwo rodzime), wyd. 2, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa, s. 44–228.
- Grybosiova A. 2003: Rola języków uniwersalnych w polszczyźnie, [w:] A. Grybosiova, Język wtopiony w rzeczywistość, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice, s. 169–175.

- Grzenia J. 2008: Komunikacja językowa w Internecie, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Lubaś W., 2005: Zmieniać czy ulepszać polską politykę językową, [w:] Polska polityka komunikacyjno-językowa wobec wyzwań XXI wieku, red. S. Gajda, A. Markowski, J. Porayski-Pomsta, Elipsa, Warszawa, s. 60–73.
- Mycawka M. 1991: *Opcja* — wyraz modny we współczesnych tekstach politycznych, Język Polski LXXI, s. 209–213.
- Mycawka M. 1994: Ekspresyvizmy w tekstach oficjalnych: *oszołom*, [w:] Współczesna polszczyzna mówiona w odmianie opracowanej (oficjalnej), red. Z. Kurzowa, W. Śliwiński, Universitas, Kraków, s. 115–122.
- Ożóg K. 1990: Wyraz modny współczesnej polszczyzny mówionej — *temat*, Język Polski LXX, s. 100–104.
- Ożóg K. 2004: Polszczyzna przełomu XX i XXI wieku. Wybrane zagadnienia, Otwarty Rozdział, Rzeszów.
- Porayski-Pomsta J. 2007: Zapożyczenia leksykalne z języka francuskiego we współczesnej polszczyźnie. Charakterystyka strukturalno-semantyczna, *Poradnik Językowy*, z. 7, s. 55–65.
- Zwięnczew W. 1962: Semazjologia, przeł. J. Fleszner, Polskie Wydawnictwo Naukowe, Warszawa.

Słowniki

DAEA: Dictionnaire alphabétique et analogique de la langue française, réd. dir. par A. Rey, J. Rey-Debove, Le Robert, Paris 1990. — DDFL: Dictionnaires de Francis Larousse (online: <http://www.larousse.com>). — DDLR: Dictionnaire du français, sous la direction de J. Rey-Debove, Dictionnaires Le Robert / CLE International, Paris 1999. — DPDF: Dictionnaire pratique du français, ed. M. Gatard, Hachette, Paris 1987. — ESJP: A. Bańkowski, Etymologiczny słownik języka polskiego, t. 2: L–P, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2000. — EWOJP: Encyklopedia wiedzy o języku polskim, red. S. Urbańczyk, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1978. — ISJP: Inny słownik języka polskiego, red. M. Bańko, t. 1, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2000. — LDoCE: Longman Dictionary of Contemporary English, ed. A. Gadsby [et al.], Longman, Harlow 1995. — LED: Longman Exams Dictionary, ed. E. Adrian-Vallance [et al.], Pearson Education, Harlow 2006. — MSJP: Mały słownik języka polskiego, red. S. Skorupka, H. Auderska, Z. Łempicka, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1969. — MST: Mały słownik terminów z zakresu socjolingwistyki i pragmatyki językowej, red. A. Skudrzykowa, K. Urban, Towarzystwo Miłośników Języka Polskiego, Kraków 2000. — OALDoCE: Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English, ed. J. Crowther, Oxford University Press, Oxford 1995. — PSJP: Podręczny słownik języka polskiego, red. Z. de Bondy-Łempicka, S. Arct, Wiedza Powszechna, Warszawa 1957. — RHCUD: Random House Compact Unabridged Dictionary, ed. dir. S. Steinmetz, spec. 2 ed., Random House, New York 1996. — SIJP: M. Arcta Słownik ilustrowany języka polskiego, M. Arct, Warszawa 1916. — SJPDor: Słownik języka polskiego, red. W. Doroszewski, t. 4, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1963. — SJPDun: Słownik współczesnego języka polskiego, red. B. Dunaj, Wilga, Warszawa 1996. — SJPSzym: Słownik języka polskiego, red. M. Szymczak, t. 2, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1979. — SPLP: Słownik polskich leksemów potocznych, t. 5: Ł–Na, red. W. Lubaś, Lexis, Kraków 2009. — SSMP: Miejski słownik slangu i mowy potocznej (online: <http://www.miejski.pl>). — SSmólk: Słowa, słowa... Czy je znasz?, red. T. Smółkowa, Instytut Języka Polskiego PAN, Kraków 2013. — SW: Słownik języka polskiego, red. J. Karłowicz, A. Kryński, W. Niedźwiedzki, t. 2: H–M, nakładem prenumeratorów, Warszawa 1902. — SWO: Słownik wyrazów obcych, red. E. Sobol, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1996. — USJP: Uniwersalny słownik języka polskiego, red. S. Dubisz, t. 2, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2003. — WFP: Wyrazy francuskiego pochodzenia we współczesnym języku polskim, red. A. Bochnakowa, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2012. — WSJP: Wielki słownik języka polskiego, red. E. Dereń, E. Polański, Krakowskie Wydawnictwo Naukowe, Kraków 2008. — WSJP PAN: Wielki słownik języka polskiego PAN, red. P. Żmigrodzki (online: <http://www.wsjp.pl>). — WSNP: B. Chaciński, Wypasiony słownik najmłodszej polszczyzny, Znak, Kraków 2003.

Inne

NKJP — Narodowy Korpus Języka Polskiego (online: <http://nkjp.pl>).

Z — wypowiedź zasłyszana w sytuacji nieoficjalnej.

Summary

***Masakra* ('massacre') — a fashionable word of contemporary Polish**

Keywords: language fashion, massacre, semantics, contemporary Polish.

The article presents the meaning and pragmatic functions of the word *masakra* ('massacre'). In contemporary Polish the word is gradually losing negative semantic connotations related to savage killing, slaughter and is becoming a universal form serving to express emotions, opinions (both negative and positive), high intensity of a feature or a phenomenon. In the paper, the author shows functioning of the fashionable word in spoken and written texts, inter alia, in statements typical of everyday informal communication, in articles, comments and advertising placed on different websites.
